

Αξιολόγηση της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων στον αγροδιατροφικό τομέα της Ελλάδας για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020

Πλαίσιο και στόχος της μελέτης

Η μελέτη "Αξιολόγηση της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων στον αγροδιατροφικό τομέα της Ελλάδας για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020" ανατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων τον Μάιο του 2017.

Στόχος της είναι η ανάλυση του οικονομικού πλαισίου του αγροτικού τομέα της Ελλάδας, της στρατηγικής και των μέτρων του ΠΑΑ για τα οποία προβλέπονται τα Χρηματοδοτικά Εργαλεία, καθώς και των εμπειριών από τη δημιουργία άλλων Χρηματοδοτικών Μέσων για τον τομέα. Επιπλέον απεικονίζει μια διεξοδική ανάλυση της πλευράς προσφοράς καθώς και μια ποιοτική προσέγγιση της πλευράς της ζήτησης.

Ο τραπεζικός τομέας χρηματοδοτεί με αυστηρούς όρους

Από την πλευρά της προσφοράς, υπάρχουν πολλά χρηματοπιστωτικά προϊόντα που προσφέρονται στον αγροτικό τομέα από τις εμπορικές και συνεταιριστικές τράπεζες, περιλαμβανομένων των αγροκάρτων, των προγραμμάτων συμβολαιακής γεωργίας, της χρηματοδότησης κεφαλαίων κίνησης, της χρηματοδότησης των επενδύσεων, καθώς και της στήριξης από την Κοινή Γεωργική Πολιτική.

Από την άλλη, η προσφορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων στον τομέα της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων αφορά κυρίως τα εταιρικά ή τα τραπεζικά προϊόντα των τραπεζών.

Η χρηματοδότηση για τον τομέα της γεωργίας και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων εκτιμάται σε 14.200 ευρώ για άμεση στήριξη και 480 εκατ. Ευρώ για επενδύσεις στον τομέα στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2014-2020.

Ο μέγιστος όγκος χρηματοδότησης των παραγωγών που αναμένεται να προσφερθεί από το τραπεζικό σύστημα και θα μπορούσε να συνδυαστεί με χρηματοδοτικά εργαλεία υπολογίζεται σε περίπου 278,3 εκατ. Ευρώ έως το 2020. Οι τράπεζες όμως απαιτούν ένα μεγάλο φάσμα εξασφαλίσεων και εγγυήσεων από μικρούς και μεγάλους αγρότες για να τους εξασφαλίσουν χρηματοδότηση.

Ο μέγιστος όγκος χρηματοδότησης για τις εταιρείες μεταποίησης γεωργικών προϊόντων που αναμένεται να προσφερθεί από τις τράπεζες και που θα μπορούσε να συνδυαστεί με χρηματοδοτικά εργαλεία εκτιμάται σε περίπου 363,2 εκατ. Ευρώ μέχρι το έτος 2020. Και σε αυτή την περίπτωση, οι τράπεζες απαιτούν ένα μεγάλο φάσμα εξασφαλίσεων και εγγυήσεων από μικρούς μεταποιητές για τη χρηματοδότησή τους.

Ο γεωργικός τομέας αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το τραπεζικό σύστημα, και συγκεκριμένα τα σημαντικότερα θέματα είναι η έλλειψη εγγυήσεων από τους παραγωγούς, η έλλειψη φορολογικής εκκαθάρισης και η έλλειψη ιστορικών στοιχείων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στον τομέα της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων, μόνο οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα. Οι μεγάλοι μεταποιητές έχουν ευκολότερη πρόσβαση στην τραπεζική χρηματοδότηση, καθώς έχουν ιστορικά αρχεία στο τραπεζικό σύστημα και οι τράπεζες είναι γενικά πρόθυμες να τους χρηματοδοτήσουν.

Οι αγρότες και οι μεταποιητές χρειάζονται χρηματοδότηση

Η γεωργία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και χαμηλές επενδύσεις κεφαλαίου. Η χαμηλότερη γεωργική παραγωγικότητα στην Ελλάδα, σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, συσχετίζεται με το μικρότερο μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων. Οι οικονομίες κλίμακας που προσφέρονται από τις σύγχρονες γεωργικές πρακτικές έχουν περιορισμένο αντίκτυπο στα μικρά αγροτεμάχια που χρησιμοποιούνται συνήθως στην Ελλάδα.

Η οικονομική κρίση της Ελλάδας επηρεάζει όλους τους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας. Η γεωργική παραγωγή ως ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ μειώθηκε σταθερά από 17% του ΑΕΠ στις αρχές της δεκαετίας του 1990 σε 4,1% σήμερα. Εκτός από την επίδραση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, το μερίδιο του γεωργικού τομέα στο συνολικό ΑΕΠ στην Ελλάδα μειώνεται και λόγω των διαρθρωτικών προβλημάτων και της αδυναμίας εκσυγχρονισμού παρά τις εφαρμοζόμενες εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές.

Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής καθώς και η εφαρμογή νέων μεθόδων στην αλυσίδα αξίας δημιουργούν ανάγκες για επενδύσεις. Οι περισσότεροι αγρότες δηλώνουν ότι δεν μπορούν να δεσμεύσουν το κεφάλαιό τους για επενδύσεις, καθώς το χρειάζονται για να καλύψουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες (ετήσιες ανάγκες). Οι Έλληνες παραγωγοί και οι μεταποιητές πολύ μικρού και μικρού μεγέθους αισθάνονται απογοητευμένοι όταν αναζητούν χρηματοδότηση. Συνήθως, όταν προσεγγίζουν τον τραπεζικό τομέα, αντιμετωπίζουν έλλειψη προθυμίας εκ μέρους των τραπεζών να παρέχουν χρηματοδότηση. Οι περισσότεροι δήλωσαν ότι αντιμετώπισαν έλλειψη υποστήριξης από τις εμπορικές τράπεζες.

Όλες οι κατηγορίες μεταποιητών χρειάζονται χρηματοδότηση κεφαλαίου κίνησης, αλλά το μέγεθος των χρηματοδοτικών αναγκών τους ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης. Οι μεταποιητές χρειάζονται επίσης να χρηματοδοτήσουν τα επενδυτικά τους σχέδια, το μέγεθος των οποίων εξαρτάται επίσης σημαντικά από το μέγεθος και το επίπεδο φιλοδοξίας της εταιρείας. Πρέπει να σημειωθεί ότι όλοι οι μεταποιητές στους οποίους πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σχεδιάζουν να προβούν σε επενδύσεις. Η υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πρόσβαση τους στη χρηματοδότηση.

Προκαταρκτικά ευρήματα σχετικά με τις ανάγκες και τα αντικείμενα χρηματοδότησης

Πολλές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους, δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν ή έχουν πολύ περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση από εμπορικές τράπεζες.

Οι εμπορικές τράπεζες θεωρούν τον τομέα της γεωργίας υψηλού κινδύνου υιοθετώντας έτσι μια πολύ επιλεκτική προσέγγιση στη χρηματοδότηση των παραγωγών. Οι χρηματοοικονομικές ανάγκες των αγροτών μπορούν να ταξινομηθούν σε:

- Βραχυπρόθεσμες ανάγκες κεφαλαίου κίνησης, κυρίως για την αγορά γεωργικών εισροών (έως δάνεια ενός έτους, συνήθως από 10.000 έως 25.000 ευρώ)
- Μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ανάγκες που σχετίζονται με επενδύσεις, κυρίως για αγορές εξοπλισμού (μηχανήματα) και άλλες επενδύσεις σε πάγια περιουσιακά στοιχεία (αγορές γης, επεκτάσεις εγκαταστάσεων κ.λπ.).

Η μέση διάρκεια των δανείων που καλύπτουν αυτές τις ανάγκες είναι περίπου 8 έτη.

Όσον αφορά τους μεταποιητές, πρέπει να σημειωθεί ότι οι τράπεζες δεν διαφοροποιούν τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν εταιρείες σε άλλες μεταποιητικές βιομηχανίες. Ωστόσο, γίνεται διάκριση μεταξύ των πολύ μικρών και των μικρών μεταποιητών, αφενός, και των μεγάλων και μεσαίων επιχειρήσεων μεταποίησης τροφίμων, αφετέρου. Οι μεσαίοι και οι μεγάλοι μεταποιητές έχουν καλύτερη πρόσβαση στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα από ό,τι οι μικροί ομολόγοι τους, αν και θεωρούν ότι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ευνοϊκότεροι όροι χρηματοδότησης για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να επωφεληθούν από μια ενδεχόμενη μείωση του επιτοκίου (κατά περίπου 2%), προκειμένου να καταστούν ανταγωνιστικότεροι σε σχέση με ξένες εταιρείες στον τομέα τους.

Οι ανάγκες χρηματοδότησης των μεσαίων και μεγάλων μεταποιητών μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα βασικά σημεία:

- Σημαντικές ανάγκες χρηματοδότησης της αγοράς πρώτων υλών
- Σημαντικές ανάγκες για τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους σχεδίων
- Ανάγκες για εμπορία και προώθηση των προϊόντων τους στο εξωτερικό. Ανάγκη για δρομολόγηση νέων προϊόντων και προσπάθειες διαφοροποίησης προκειμένου να είναι πιο εξωστρεφής και λιγότερο εξαρτημένη από την εγχώρια αγορά λιανικής πώλησης παντοπωλείων.

Τέλος, σημειώνεται ότι ορισμένες εταιρείες επεξεργασίας τροφίμων εξέφρασαν την προθυμία τους να χρηματοδοτήσουν τον εαυτό τους μέσω της έκδοσης ομολόγων ή μετοχών προκειμένου να αποκτήσουν τη χρηματοδότηση που απαιτείται, θεωρώντας τη χρηματοδότηση αυτή ως ευκαιρία βελτίωσης της τεχνογνωσίας και της τοποθέτησής τους στην αγορά.

Επενδυτική στρατηγική

Με βάση τα πορίσματα της έρευνας και των συνεντεύξεων έχουν εντοπιστεί τρία χρηματοδοτικά εργαλεία για διαφορετικά τμήματα της αγοράς. Πρόκειται για:

- ταμείο εγγύησης χαρτοφυλακίου πρώτης απώλειας με ανώτατο όριο για τους παραγωγούς και μεταποιητές
- ταμείο μικροχρηματοδότησης για τους παραγωγούς και
- μηχανισμό συγχρηματοδότησης ιδίων κεφαλαίων για παραγωγούς και μεταποιητές.